

HISTORISCH GENOOTSCHAP 'ROTTERODAMUM'

OVERZICHT VAN DE WERKZAAMHEDEN IN 1972

Geschichtliche Begebenheiten gewinnen einen eigentümlichen Reiz, wenn wir die Ortlichkeit kennen, wo sie sich ertrugen.

EEN beter motto voor een jaarverslag van een Historische Vereniging, waarvan het 25-jarig bestaan werd gevierd in het verslagjaar, laat zich niet denken.

Want inderdaad kan men gebeurtenissen uit een al dan niet ver verleden op betere wijze beoordelen en naar waarde schatten wanneer men de plaats waar deze gebeurtenissen zich afspeelden kent.

Ons Genootschap heeft zich gedurende 25 jaren ingespannen zijn 'statutair doel': 'het wekken en onderhouden van belangstelling voor de geschiedenis van Rotterdam en omgeving' na te streven; bovenvermeld motto vormt van deze werkzaamheden een passende illustratie.

In het bijzonder bij de aanvang van dit jaarverslag past een woord van erkentelijkheid jegens al diegenen die in de loop van deze kwart eeuw het Genootschap hebben ondersteund. Het zou te ver voeren en bovendien het gevaar van onvolledigheid inhouden allen hier te noemen aan wie in dit verband zou kunnen worden gedacht. Een uitzondering worde echter gemaakt voor onze leden die met grote trouw en warme belangstelling en in steeds groeiend aantal het Genootschap tot een levende instelling hebben gemaakt en de bestuurderen in staat hebben gesteld hun taak te verrichten.

Het afgelopen verenigingsjaar mag zeker worden gerekend tot de beste jaren uit het bestaan van ons Genootschap, hetgeen ook uit het navolgend verslag zal blijken.

Een woord van erkentelijkheid is ook verschuldigd aan de heer J. Perdijk, die in het verslagjaar bereid werd gevonden de ledenadministratie op zich te nemen en dit heeft gedaan met grote toewijding en enthousiasme.

Op 31 december 1972 stonden 2971 leden en 88 donateurs bij het Genootschap ingeschreven. Met deze cijfers mogen wij ons nog steeds het grootste Historische Genootschap van Nederland

noemen, hoewel zich in de laatste jaren geen spectaculaire groei van het ledenaantal meer heeft voorgedaan. Het laatste heeft geen invloed gehad op de activiteiten noch op de bestaande belangstelling, doch een opwekkend woord van uw verslaggever om mede door propaganda voor het lidmaatschap aan het welzijn van ons Genootschap mede te werken is hier zeker op zijn plaats.

De jaarvergadering vond plaats op 29 februari om 20.00 uur in de Gemeentebibliotheek. Aanwezig waren dertien leden en zes bestuursleden. Goedgekeurd werden de notulen der vergadering van 1 maart 1971 en de jaarverslagen van secretaris en penningmeester. Tot leden van de nieuwe kascommissie werden benoemd de heren J. W. C. Besemer, P. C. G. Gardien en dr. A. G. Ploeg met als plaatsvervangers de heren Th. F. Hoijer en ir. M. K. J. J. ter Kuile. In verband met de kostenstijgingen werd de contributie met ingang van 1973 verhoogd van f 12,50 tot f 15,—. De heer mr. B. M. Th. ten Kate werd bij acclamatie herkozen tot bestuurslid. In de vacature-Du Ry van Beest Holle werd de heer A. M. Meijerman, in de vacature-Van Gulik de heer dr. A. J. Teychiné Stakenburg bij acclamatie benoemd.

De secretaris gaf vervolgens een exposé van de plannen i.v.m. de komende lustrumviering en van het jaarprogramma.

Vragen werden gesteld over de herbouwde molen 'De Speelman', het waterleidingcomplex, de afbraak van de Koninginnekerk, het gemaal op de Admiraliteitskade, de Regentessebrug, de gedenksteen die geplaatst is bij de onthulling van het standbeeld van Piet Heyn, en een afgebroken havenloods. Uit alles bleek hoe groot de noodzakelijkheid was om te komen tot oprichting van een monumentencommissie met als taak het samenstellen van een monumentenlijst.

In 1972 vonden regelmatig bijeenkomsten plaats. Op 18 januari werd in het Gemeentearchief door het bestuurslid de heer A. A. Arkenbout een voordracht gehouden over het onderwerp: 'Zwartewaal. De geschiedenis van een vissersdorp'. Het bewogen verleden van Zwartewaal werd op boeiende wijze verhaald.

De leden van ons Genootschap werden door het Comité ter herdenking van het 100-jarig bestaan van de Nieuwe Waterweg uitgenodigd tot het bijwonen van een feestelijke herdenkingsbijeenkomst in de grote zaal van De Doelen op donderdag 9 maart 1972 te 15.00 uur. Deze zeer geslaagde bijeenkomst, waarvoor uit-

zonderlijk grote belangstelling bestond, bood een afwisselend programma. Het woord werd gevoerd door de burgemeester van Rotterdam en de minister-president, de feestrede werd uitgesproken door dr. A. J. Teychiné Stakenburg, e.e.a. omlijst door muzikale bijdragen van de marinierskapel der Koninklijke Marine en vertoning van de film 'Poort van Europa'.

Behalve de gebeurtenissen rondom de lustrumviering die hierna zullen worden beschreven vond vóór het zomerreces op zaterdag 10 juni de jaarlijkse excursie plaats. De belangstelling was dit jaar iets minder dan gebruikelijk: slechts 75 deelnemers. Het doel van de excursie was de nieuw ingerichte afdeling Nederlandse geschiedenis van het Rijksmuseum te Amsterdam. De heer D. H. Couvee, directeur van deze afdeling, leidde het bezoek in, waarop een rondleiding met deskundige voorlichting volgde. Het bezoek was zeer succesrijk gezien de ontvangen reacties en werd afgesloten met een Hollandse koffietafel in het R.A.I. restaurant. De terugreis met de bussen ging door de Vechtstreek.

De aandacht van onze leden werd gevestigd op de tentoonstelling in het Historisch Museum 'Rotterdam en Indië', van 8 april tot 5 juni gehouden met als middelpunt een reeks van 35 portretten van bewindhebbers van de Kamer Rotterdam der Vereenigde Oost-Indische Compagnie, die door het Museum in langdurig bruikleen verkregen zijn.

Het winterseizoen werd geopend op 26 oktober met een inleiding door dr. H. J. Jaanus, emeritus-predikant van de Evangelisch-Lutherse Gemeente te Rotterdam, over '1572 en de Laurenskerk'. De bijeenkomst vond plaats in het gebouw Nieuwpoort aan het Grote Kerkplein. Door de inleider werd getracht een antwoord te geven op enkele vraagpunten die nog steeds bestaan omtrent de kerkelijke situatie in onze stad anno 1572.

Van 31 oktober 1972 tot en met 7 januari 1973 werd in het Gemeente-archief een tentoonstelling gehouden onder de titel 'Rotterdam tussen Spanjaard en Geus'. Tal van unieke documenten, kaarten en prenten uit Nederlandse en Belgische archieven, waaronder originele brieven van Oranje en Alva, waren daar bijeengebracht. De leden van het Genootschap bezochten de tentoonstelling op 9 november. Dit bezoek werd ingeleid door twee eminente historici. Prof. dr. I. Schöffner, hoogleraar in de vaderlandse geschiedenis te Leiden, had voor zijn lezing als titel gekozen 'Hol-

land, onverwacht kerngebied van opstand in 1572'; vervolgens sprak dr. J. J. Woltjer, wetenschappelijk hoofdmedewerker aan de Leidse universiteit, over het onderwerp 'Rotterdam rond 1572'. Na deze beide boeiende inleidingen werd de tentoonstelling bezichtigd.

De laatste bijeenkomst van het jaar vond plaats in het Gemeente-archief op 7 december. Mej. prof. mr. J. C. Hudig hield een rede met als onderwerp 'Vijftig jaar kinderrechtspraak in Rotterdam'. Ook deze bijeenkomst mocht zich in een grote belangstelling verheugen.

Wanneer dan thans speciale aandacht wordt gewijd aan de viering van het 25-jarig bestaan van het Genootschap mag met dankbaarheid worden geconstateerd dat met enthousiasme en in grote getale aan de verschillende manifestaties door leden en genodigden en introduc e)s is deelgenomen.

Het bestuur had ernaar gestreefd een gevarieerd lustrumprogramma te bieden, hetwelk werd aangekondigd in een speciale programma-circulaire met bijlagen, die eind maart aan de leden werd toegezonden. Onder de aanhef 'Waarde medestrevens' bevatte deze circulaire allereerst een door onze voorzitter geschreven woord van herinnering aan de afgelopen periode, tevens een opwekkend woord voor de toekomst. De leden ontvingen van het Algemeen Boekendepot 'De Maasstad N.V.' een uitnodiging tot het bijwonen van de openingsbijeenkomst van de lustrumviering op 10 april in het depot, gelegen aan de Graafstroomstraat. Deze bijeenkomst vormde een waarlijk feestelijk begin waarbij Ansje van Brandenburg als goed Rotterdamse gastvrouw optrad en de Rotterdamse architect ir. H. H. J. Lelieveldt een korte boeiende voordracht hield. Verversingen en hapjes werden aangeboden en men kon naar hartelust ronddwalen door de boekenvorraden; de Roterodamum-uitgaven waren tegen speciale verlaagde prijzen verkrijgbaar.

Ter gelegenheid van het lustrum werd een bijzonder fraaie premieplaat uitgegeven, t.w. een reproductie in kleur van de vroegzestiende eeuwse kaart van de Drie Schie n, welke in vogelvlucht het gebied tussen Rotterdam, Delfshaven en Overschie uitbeeldt. Gelijkzeitig met deze uitgave verscheen van de hand van onze stadsarcheoloog de heer C. Hoek als no. 28 in de Kleine reeks een boekje, waarin onder de titel 'Rotterdam en omgeving aan het

einde van de Middeleeuwen' een toelichting op de premieplaat wordt gegeven. Ter introductie van plaat en boekje werden twee toelichtingsavonden, op 27 april en 2 mei, georganiseerd in het Gemeentearchief. Daar de financiën van het genootschap een gratis verstrekken van plaat en boekje niet toelieten werd van de leden een bijdrage van f 2,50 voor de plaat en f 7,50 per boekje gevraagd. Voor niet-leden waren deze bedragen resp. f 10,— en f 12,50. De grote feestavond van dit vijfde lustrum vond plaats in de Rotterdamse Schouwburg op 18 mei. Een geheel met genodigden en introduc  (e)s gevulde zaal genoot van een afwisselend programma. De openingsrede van de voorzitter werd gevolgd door een woord van de burgemeester van onze stad. Het programma omvatte voorts muziek uit de middeleeuwen en renaissance door Studio Laren, liedjes van Speenhoff gezongen en begeleid door Lydia Oosthoek en Peter Blanker; na de pauze werd door de Rotterdamse amateurtoneelgroep 'De Maasstadspelers' 'Artikel 188', een actuele scherts in   n bedrijf, in 1905 geschreven door Herman Heijermans, opgevoerd. Het bestuur recipieerde tijdens de pauze in de foyer en met dankbaarheid worde vermeld dat door de Kamer van Koophandel en Fabrieken te Rotterdam bij deze gelegenheid aan het bestuur een fraaie voorzittershamer met inscriptie werd aangeboden.

Zoals reeds in ons vorig jaarverslag is vermeld, werd ter gelegenheid van het lustrum een prijsvraag uitgeschreven. Op de sluitingsdatum waren zeven inzendingen binnengekomen die aan de jury, bestaande uit de heren mr. W. F. Lichtenauer, dr. A. J. Teychin   Stakenburg en prof. dr. J. H. van Stuyvenberg, ter beoordeling werden voorgelegd. Op boven reeds genoemde feestelijke bijeenkomst van 10 april werd de uitslag bekendgemaakt. Dat de keuze moeilijk was bleek wel uit het feit dat de jury, teneinde de billikheid het meest te benaderen, voorstelde aan twee inzenders elk de helft van de prijs toe te kennen, t.w. aan drs. G. Th. H. C. Pieck voor zijn inzending onder het motto 'Convehere necesse est' en aan de heer A. M. Overwater voor zijn inzending 'Ruim 300 jaar Rotterdamse loodsdienst'. Het bestuur van het Genootschap is aan alle inzenders voor hun medewerking veel dank verschuldigd.

Het lustrum werd ook gevierd met een speciale Lijnbaanweek. Door zeer vele in de Lijnbaan gevestigde winkels werd in de etala-

ges aandacht aan het Genootschap geschonken, waartoe een pakket met etalagemateriaal en speciale affiches beschikbaar waren gesteld. Wij zijn de winkeliersvereniging Lijnbaan voor hun grote medewerking in deze zeer dankbaar.

Om het lustrum luister bij te zetten werden door de Gemeentelijke Archiefdienst tentoonstellingen georganiseerd in het Gemeentearchief en in de hal van het Stadhuis.

Tevens werd de mogelijkheid opengesteld zich als lid aan te melden voor het lopende verenigingsjaar tegen een verminderde contributie van f 10,—. Een niet onaanzienlijk aantal Rotterdammers maakte hiervan gebruik.

In het kader van het lustrum ontvingen de leden een exemplaar van het blad Rotterdam, officieel tijdschrift van de gemeente Rotterdam, een kwartaaluitgave van het Bureau Voorlichting en Publiciteit. In dit nummer was een speciaal artikel gewijd aan het Genootschap; aan de leden werd de gelegenheid geboden zich tegen een vergoeding van f 10,— per jaar op dit fraaie blad te abonneren. Ruim 300 leden maakten van deze mogelijkheid gebruik. Daar door velen de wens was kenbaar gemaakt bij dit lustrum een speciale geldelijke bijdrage aan het Genootschap te schenken werd door het bestuur het Lustrum Boekenfonds ingesteld, ter versterking van het reeds bestaande boekenfonds van ons Genootschap. Met grote erkentelijkheid worde hier vermeld dat door vele goede gevers een bedrag van f 2771,— aan dit fonds werd geschonken, hetgeen een belangrijke vergroting betekent van onze mogelijkheden om tot het uitgeven van nieuwe boeken te geraken.

Naast al het bovenstaande vonden ook de 'gebruikelijke' activiteiten van het Genootschap plaats. Het Rotterdams Jaarboekje 1972 verscheen wederom en schonk de aandachtige lezer weer enkele uren leesgenot.

In de Grote reeks verschenen de delen 12 en 13. Deel 12, van de hand van dr. G. W. Huygens en geschreven in opdracht van het ministerie van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk, droeg als titel 'Hendrik Tollens, de dichter van de burgerij', een biografie en een tijdsbeeld. Op grond van ten dele nog onbekende documentatie wordt een beeld van de volksdichter en zijn tijd geschetst dat geheel afwijkt van de traditionele voorstellingen, terwijl er bovendien veel aandacht geschonken wordt aan het letterkundig leven te Rotterdam. Dit alles tegen de bewogen historische

achtergrond van de Franse tijd en de daaropvolgende jaren. Als deel 13 verscheen 'Standbeelden, monumenten en sculpturen in Rotterdam'. De tekst van dit boek werd samengesteld door mevr. G. W. J. Nieuwenhuis-Verveen, waarbij als uitgangspunt diende het reeds jarenlang uitverkochte in 1948 verschenen boekje in de Kleine reeks van ons Genootschap, getiteld 'Rotterdamse standbeelden, monumenten en gedenktekens' van de hand van dr. A. Th. C. Kersbergen. Dit nieuwe boek bevat 72 fraaie foto's van de bekende fotograaf van het Gemeentearchief H. M. Vrijmoet. De uitgave werd mogelijk gemaakt door royale steun van de gemeente Rotterdam, de Erasmusstichting, het Anjerfonds Rotterdam en het Wetenschappelijk Fonds van de Provincie Zuid-Holland.

Wat de Kleine reeks betreft werd boven reeds vermeld dat het 28ste deel is verschenen. Behalve bovengenoemde lustrumpremieplaat die nog steeds verkrijgbaar is, bestond ook in het verslagjaar grote belangstelling voor eerder verschenen premieplaten. Helaas moet worden vermeld dat de Maaskaart van Jacob Quack thans is uitverkocht. De premieplaat 'Nieuw over Oud' is echter nog steeds verkrijgbaar.

Uiteraard werd ook in 1972 de gebruikelijke boekencirculaire aan de leden toegezonden.

Zoals bekend houdt het Genootschap zich reeds vanaf de oprichting bezig met het behoud van Rotterdamse monumenten. Het stemt tot grote voldoening te mogen constateren dat in brede kring belangstelling voor dit zo uitermate belangrijke onderwerp ontstaat. Overheid zowel als particulieren realiseren zich steeds meer dat hetgeen verloren is nooit meer terugkeert en dat daarom zorg voor het oude monument een onderdeel van ieders taak uitmaakt en een belangrijke bijdrage vormt tot de leefbaarheid. Het Genootschap heeft zich in het afgelopen jaar met zeer veel objecten beziggehouden. Uiteraard moet hier Oud Delfshaven worden genoemd en met vreugde mag worden vastgesteld dat onder leiding van Gemeentewerken de restauratie gestaag voortgang vindt. Verschillende objecten zijn reeds gereed; andere, zoals 'Het Pakhuis van Nijman', zijn onderhanden genomen en plannen voor verdere restauraties liggen klaar. De secretaris van het Genootschap had ook in het afgelopen jaar zitting in de gemeentelijke commissie 'Oud Delfshaven'.

De herbouwde molen 'De Speelman' werd op 22 september op-

geleverd, waarbij door wethouder mr. H. C. G. L. Polak het woord werd gevoerd. Voorwaar een schone beloning voor de jarenlange inspanningen voor het behoud van de molen, doch wel in het bijzonder voor de voorzitter van het comité mej. S. M. Krijgsmann. Het Genootschap werd bij deze gelegenheid door de secretaris vertegenwoordigd.

Verschillende malen heeft het Genootschap zich schriftelijk tot gemeentelijke instanties gewend, o.m. betreffende de watertoren te Kralingen, het gebouw van de Sociëteit 'Eendragt maakt Magt' aan de Oudedijk/hoek Waterloostraat, de gevelversiering Goudseweg 18-20 (poortje Wilhelminahof), de panden Westersingel 65 en 66 en de gevel Eendrachtsplein/hoek Westblaak e.d. Verheugend is te vermelden dat volgens ontvangen bericht het in de bedoeling ligt de watertoren te behouden in het kader van een recreatieve bestemming van de omgeving. Gehoopt moet worden dat ook de zeer karakteristieke nevengebouwen zullen kunnen worden gespaard. Het Wilhelminahofpoortje is door toedoen van de Gemeente in een speciaal daartoe geconstrueerde kist bewaard gebleven in afwachting van een passende herplaatsing. Omtrent de Sociëteit 'Eendragt maakt Magt' werd echter helaas van de Gemeente bericht ontvangen, dat in verband met de ter plaatse reeds ontworpen metrobouwplannen behoud van het gebouw – naar gevreesd wordt – niet mogelijk zal zijn. Onze stad zal hierdoor een merkwaardig en typerend bouwwerk van de architect Verheul verliezen.

Omtrent de metroplannen Eendrachtsplein moet worden vermeld dat de panden Westersingel 65 en 66 niet zullen kunnen worden gespaard, met welk besluit zich ook de Gemeenteraad heeft verenigd. De Raad heeft echter tot onze vreugde besloten tot handhaving van de drie panden aan de noord-oostzijde van het Eendrachtsplein.

Het bestuur van ons Genootschap wendde zich tevens tot de bisschop van Rotterdam teneinde zijn bezorgdheid uit te spreken omtrent de Antonius Abtkerk aan de Jan Kruyffstraat, daar het bouwwerk zelf evenals de inhoud, aan vernieling ten prooi viel. In dit verband werd ook geschreven aan de staatssecretaris van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk. De vrees bestaat echter, dat het behoud van dit bouwwerk niet mogelijk zal blijken.

De drie overgebleven laatste panden aan de Rechter Rottekade

hadden ook de aandacht van het Genootschap. Het is te hopen dat deze merkwaardige restanten van de oude binnenstad, die uniek zijn en reeds bescherming genieten, niet zullen worden belaagd.

Het Genootschap werd door het Gemeentebestuur geraadpleegd omtrent de bestemming welke eventueel zou moeten worden gegeven aan het landhuis 'De Oliphant' te Nieuwesluis. In een bij schrijven van 17 november 1972 uitgebracht advies heeft het Genootschap als zijn mening uitgesproken dat dit landhuis het best tot zijn recht zou kunnen komen bij een plaatsing aan de oostzijde of eventueel de westzijde van de Laan van Nooitgedacht, terwijl als bestemming aan een ambtswoning van de burgemeester van onze stad zou kunnen worden gedacht.

Tevens werd ons in het verslagjaar advies gevraagd omtrent het eventueel toekennen van de naam 'Charlois' aan een nieuw te vormen deelgemeente. Het bestuur sprak zich uit voor het behoud van deze naam, welk advies door het stadsbestuur werd gevolgd.

In het verslagjaar werd binnen het Genootschap op grond van enkele ontvangen giften een fonds Oud Delfshaven ingesteld. De omvang hiervan is nog zeer bescheiden, doch in de toekomst kan wellicht uitbreiding hieraan worden gegeven.

Het bestuur van het Genootschap nam in het verslagjaar het initiatief tot het instellen van een speciale monumentencommissie, welke tot taak heeft een lijst samen te stellen van gebouwen en monumenten die voor het nageslacht zouden moeten worden behouden. In deze commissie hebben zitting, onder voorzitterschap van de secretaris van het Genootschap, de heren J. W. C. Besemer, B.V. van den Bergh en H. D. Bakker, allen architect, drs. E. Roelofs en de heer H. J. F. de Roy van Zuydewijn. Er wordt naar gestreefd in 1973 de resultaten van deze omvangrijke arbeid te publiceren.

Het advies van het bestuur van het Genootschap werd gevraagd door de sub-commissie van de commissie voorbereiding letteren-faculteit te Rotterdam, uitgaande van de Nederlandse Economische Hogeschool, faculteit der Economische Wetenschappen, omtrent het eventueel instellen van een subfaculteit geschiedenis. Het bestuur heeft in zijn advies van enthousiasme voor het oprichten van zulk een faculteit blijk gegeven.

Door het bestuur van het Genootschap werden wederom vele uitnodigingen voor bijeenkomsten en manifestaties ontvangen.

Voorzover zulks mogelijk was werd het Genootschap vertegenwoordigd. Een droef gebeuren was het heengaan van de heer Alex de Haas, een der oudste vrienden van het Genootschap met wie het bestuur en in het bijzonder de secretaris gedurende bijna het gehele bestaan van het Genootschap nauwe vriendschapsbanden heeft gehad. Er zijn velen in stad en land die Alex de Haas zullen missen.

En zo zijn wij dan aan het einde gekomen van een jaarverslag over een bijzonder verenigingsjaar. Vijfentwintig jaren Roterodamum, vijfentwintig jaren van boeiend en plezierig werk voor allen die in enigerlei vorm bij het Genootschap waren betrokken. Vijfentwintig jaren van enthousiast streven om de doelstellingen van de oprichters te verwezenlijken.

Indien allen die de geschiedenis van onze stad en daarmee onze stad zelve een goed hart toedragen gezamenlijk op de ingeslagen weg voortgaan, zal Rotterdam als dynamische stad op een levend verleden kunnen voortbouwen.

MR. J. DUTILH, secretaris